Âşık Tarzı Halk Şiiri: Koşma ve Türleri

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Âşık tarzı halk şiiri:** Halk ozanlarının (âşıkların) saz eşliğinde, kendilerine özgü ezgilerle söylediği şiir geleneğidir. Âşıklar usta-çırak ilişkisi içinde yetişir; şiirin son dörtlüğünde adlarını ya da mahlaslarını söylerler (**tapşırma**). Âşıkların karşılıklı doğaçlama şiir söylemesine **âşık atışması** denir.
- **Koşma:** Genellikle lirik konularda saz eşliğinde söylenen, koşuklardan evrilerek ortaya çıkmış nazım şeklidir. Çoğunlukla **11'li hece ölçüsü** (6 + 5 ya da 4 + 4 + 3), **dörtlük** nazım birimi ile yazılır; dörtlük sayısı genellikle 3-5 arasındadır. Kafiye düzeni genellikle abab (ya da xaxa), cccb, dddb biçimindedir.
- **Koşma türleri: Güzelleme** sevgiliyi ve doğa güzelliklerini över; **koçaklama** yiğitlik, savaş ve kahramanlığı coşkulu bir dille anlatır; **taşlama** kişileri ya da toplumdaki aksaklıkları eleştirir, yerer; **ağıt** ölüm ve büyük acılar karşısında duyulan üzüntüyü dile getirir.
- **Önemli temsilciler:** Karacaoğlan (XVII. yüzyıl, güzellemeleriyle ünlü), Köroğlu (koçaklamalarıyla tanınır), Dadaloğlu (XIX. yüzyıl, koçaklama), Pir Sultan Abdal (XVI. yüzyıl), Âşık Veysel (XX. yüzyıl).
- **Dil ve anlatım:** Sade, içten ve samimî bir dil kullanılır; deyimler, halk söyleyişleri, ses ve sözcük tekrarları şiire ezgi kazandırır. 8'li hece ölçüsüyle söylenen koşma benzeri şiirlere **semai** denir.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Koşma türlerini işledikleri konularla eşleştiriniz.

1. güzelleme 2. koçaklama 3. taşlama 4. ağıt

a) Ölüm ve büyük acılar karşısında duyulan üzüntü

b) Yiğitlik, savaş, kahramanlık

c) Sevgili ve doğa güzelliklerinin övülmesi

d) Kişilerin ya da toplumdaki aksaklıkların eleştirilmesi

2 Koşmada en çok kullanılan ölçü aşağıdakilerden hangisidir?

A) 11'li hece ölçüsü

B) 7'li hece ölçüsü

C) Aruz ölçüsü

D) Serbest ölçü

E) 14'lü hece ölçüsü

3 Aşağıdaki dörtlük, koşmanın hangi türüne örnektir?

Yayla yollarında bir güzel gördüm
Kaşları kemandır gözleri ahu
Selam verdim bana bir bakış attı
Yüreğime düştü bir tatlı kaygı

A) Koçaklama B) Taşlama C) Ağıt D) Güzelleme E) Destan

4 Aşağıdaki dörtlük, koşmanın hangi türüne örnektir?

Düşman gelse yurda yiğitler durmaz
Kılıç kuşanırız atlar eğerli
Bu dağların ardı bizim ellerdir
Toprağına göz dikenin baş gitmez

A) Güzelleme B) Koçaklama C) Taşlama D) Ağıt E) Semai

5 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

( ) Âşıklar şiirlerini genellikle saz eşliğinde söyler.
( ) Koşmanın nazım birimi beyittir.
( ) Taşlamada eleştirel ve alaycı bir dil kullanılabilir.
( ) Karacaoğlan, güzellemeleriyle tanınan bir halk şairidir.

6 Halk şairinin şiirin son dörtlüğünde adını ya da mahlasını söylemesine ne ad verilir?

A) Kavuştak B) Nakarat C) Atışma D) Durak E) Tapşırma

7 Aşağıdaki dörtlüğün hangi koşma türüne örnek olduğunu yazınız. Şairin tapşırma yaptığı sözü bulunuz.

Kara toprak aldı yiğit kardaşı
Anam ağlar durmaz gözünün yaşı
Bir daha dönmez mi o güzel kaşı
Ağlar ağlar söyler Garip Hasan da

8 İki âşığın, belirlenen bir konuda saz eşliğinde karşılıklı ve doğaçlama şiir söylemesine ne ad verilir?

A) Tapşırma B) Âşık atışması C) Güzelleme D) Mahlas E) Koşuk

9 "Sevgiliyi, yaylaları, çiçekleri, baharı içten bir dille anlatan koşmalarıyla tanınır. XVII. yüzyılda Çukurova ve Toroslardaki Türkmen obaları arasında yaşadığı düşünülür."
Bu bilgiler hangi halk şairine aittir?

A) Karacaoğlan B) Dadaloğlu C) Âşık Veysel D) Köroğlu E) Pir Sultan Abdal

10 Aşağıdaki dizenin hece sayısını ve durak yapısını yazınız.
Kaşları kemandır gözleri ahu

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Aşağıdaki dörtlükle ilgili hangisi **söylenemez**?
Köyün ağası der sözüm eğilmez
Yoksulun hakkını yer de hiç doymaz
Terazisi eğri, ölçüsü yalan
Mazlumun ahını alır da duymaz

A) Taşlama türünün özelliklerini taşır.
B) Haksızlık yapan bir kişi eleştirilmiştir.
C) 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir.
D) Sevgilinin güzellikleri övülmüştür.
E) Toplumsal bir aksaklığa dikkat çekilmiştir.

12 Koşma ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi **yanlıştır**?

A) Aruz ölçüsüyle ve beyitlerle yazılır.
B) Genellikle 11'li hece ölçüsü kullanılır.
C) Dörtlük sayısı genellikle 3-5 arasındadır.
D) Son dörtlükte şairin adı ya da mahlası geçer.
E) Kafiye düzeni genellikle abab, cccb biçimindedir.

13 Aşağıdaki dizeler, Dadaloğlu'nun ünlü koşmasından alınmıştır. Bu dizeler hangi türün özelliğini yansıtır?
Kalktı göç eyledi Avşar elleri
Ağır ağır giden eller bizimdir

A) Güzelleme B) Koçaklama C) Ağıt D) Ninni E) Tuyuğ

14 Aşağıdaki dörtlük Karacaoğlan'ın yaygın bilinen bir şiirinden alınmıştır. Dizelerin hece sayısına bakıldığında bu şiir için hangisi söylenebilir?

İncecikten bir kar yağar
Tozar Elif Elif diye
Deli gönül abdal olmuş
Gezer Elif Elif diye

A) 11'li hece ölçüsüyle söylenmiş bir koşmadır.
B) Aruz ölçüsüyle yazılmış bir gazeldir.
C) 7'li hece ölçüsüyle söylenmiş bir manidir.
D) 8'li hece ölçüsüyle söylendiği için semai özelliği taşır.
E) Serbest ölçüyle yazılmıştır.

15 Tablodaki dörtlüklerin türlerini ve bu türü belirlemenizi sağlayan ipucunu yazınız.

Dörtlüğün ilk dizesi	Tür	İpucu
Yayla yollarında bir güzel gördüm		
Köyün ağası der sözüm eğilmez		
Kara toprak aldı yiğit kardaşı		

16 Âşıklık geleneğiyle ilgili aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

A) Âşıklar usta-çırak ilişkisi içinde yetişir.
B) Şiirler saz eşliğinde söylenir.
C) Âşıklar kahvehane, düğün, şenlik gibi ortamlarda şiir söyler.
D) Doğaçlama, âşıklık geleneğinin önemli bir yanıdır.
E) Âşıklar şiirlerini yazıya geçirip divan hâline getirmeden söyleyemezdi.

17 Koçaklama ile güzelleme arasındaki temel fark aşağıdakilerden hangisidir?

A) Koçaklama aruzla, güzelleme heceyle söylenir.
B) Koçaklamada tapşırma olmaz, güzellemede olur.
C) Koçaklamada yiğitlik ve savaş, güzellemede sevgili ve doğa güzelliği işlenir.
D) Koçaklama anonimdir, güzellemenin söyleyeni hep bilinir.
E) Koçaklama beyitlerle, güzelleme dörtlüklerle yazılır.

18 Aşağıdaki dörtlüğün kafiye düzenini harflerle gösteriniz ve redifleri belirtiniz.

Kara toprak aldı yiğit kardaşı
Anam ağlar durmaz gözünün yaşı
Bir daha dönmez mi o güzel kaşı
Ağlar ağlar söyler Garip Hasan da

19 Aşağıdakilerden hangisi âşık tarzı halk şiirinin dil ve anlatım özelliklerinden biri **değildir**?

A) Sade ve içten bir dil kullanılması
B) Arapça ve Farsça tamlamalarla ağır, süslü bir dil kullanılması
C) Deyim ve halk söyleyişlerine yer verilmesi
D) Ses ve sözcük tekrarlarıyla ezgi oluşturulması
E) Duyguların doğrudan ve samimî biçimde anlatılması

20 Aşağıdaki dizelerden hangisi koşmada yaygın olan **11'li hece ölçüsüne uymamaktadır**?

A) Yayla yollarında bir güzel gördüm
B) Bu dağların ardı bizim ellerdir
C) Terazisi eğri, ölçüsü yalan
D) Yiğitler atına bindi gitti
E) Anam ağlar durmaz gözünün yaşı

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 (I) Âşıklık geleneğinde usta ile çırak arasında sıkı bir bağ vardır. (II) Çırak yıllarca ustasının yanında dolaşır, onun şiirlerini ezberler, sazını ve söyleyişini öğrenir. (III) Ustası ona çoğu zaman bir mahlas da verir. (IV) Kendi şiirlerini söyleyecek olgunluğa eriştiğinde çırak, artık bir âşık olarak meclislere çıkar. (V) Saz, perdeli ve telli bir halk çalgısıdır.

Bu paragrafta numaralanmış cümlelerden hangisi **düşüncenin akışını bozmaktadır**?

A) I B) II C) III D) IV E) V

22 (I) Âşıklık geleneğinde usta ile çırak arasında sıkı bir bağ vardır. (II) Çırak yıllarca ustasının yanında dolaşır, onun şiirlerini ezberler, sazını ve söyleyişini öğrenir. (III) Ustası ona çoğu zaman bir mahlas da verir. (IV) Kendi şiirlerini söyleyecek olgunluğa eriştiğinde çırak, artık bir âşık olarak meclislere çıkar.
Bu paragrafa göre aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?

A) Çıraklar ustalarının şiirlerini ezberler.
B) Mahlas çoğu zaman usta tarafından verilir.
C) Çıraklar, ustalarından bağımsız olarak kendi başlarına yetişir.
D) Âşıklık bir öğrenme süreci gerektirir.
E) Çırak olgunlaşınca meclislerde şiir söyler.

---

23 I. Güzelleme
II. Koçaklama
III. Taşlama
IV. Ağıt
"Toplumda yaşanan haksızlıklara karşı duyulan öfke, alaycı ve eleştirel bir dille dile getirilir."
Bu açıklama numaralanmış türlerden hangisine aittir?

A) I B) II C) III D) IV E) I ve III

---

24 "Halk şairi, gördüğü bir haksızlığı ya da kötü giden bir işi sazıyla dile getirdiğinde, sözünü kimi zaman incelikli bir alayla süsler. Dinleyen güler ama gülerken düşünür de. Bu şiirler, halkın kendini ifade edemediği dönemlerde onun sesi olmuştur."
Bu parçada sözü edilen koşma türü ve işlevi hangi seçenekte doğru verilmiştir?

A) Taşlama – toplumun eleştirel sesini duyurmak
B) Güzelleme – doğayı övmek
C) Ağıt – ölüm acısını paylaşmak
D) Koçaklama – savaşa hazırlamak
E) Semai – ninni söylemek

---

25 Aşağıdaki dörtlükle ilgili
I. Koçaklama türündedir.
II. 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir.
III. Şair son dizede tapşırma yapmıştır.
yargılarından hangileri **doğrudur**?

Düşman gelse yurda yiğitler durmaz
Kılıç kuşanırız atlar eğerli
Bu dağların ardı bizim ellerdir
Toprağına göz dikenin baş gitmez

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) I, II ve III

---

26 Bir öğrenci, sınıfta sunacağı koşmaları "sevgiliye özlem", "cephedeki yiğitler", "köyün hırsız muhtarı", "sele kapılan komşu" başlıklarıyla gruplandırmıştır.
Bu başlıkların sırasıyla karşılık geldiği türler hangisidir?

A) Koçaklama – güzelleme – ağıt – taşlama
B) Ağıt – koçaklama – güzelleme – taşlama
C) Güzelleme – taşlama – koçaklama – ağıt
D) Taşlama – koçaklama – güzelleme – ağıt
E) Güzelleme – koçaklama – taşlama – ağıt

27 "Âşık Veysel, XX. yüzyılda âşıklık geleneğini sürdüren en tanınmış halk şairlerindendir. Gözlerini çocukken kaybetmesine rağmen sazı ve sözüyle Anadolu'yu dolaşmış; şiirlerinde toprak sevgisi, insan sevgisi ve hayatın geçiciliği gibi temaları işlemiştir."
Bu parçadan aşağıdakilerin hangisine **ulaşılabilir**?

A) Âşık Veysel yalnızca taşlama türünde şiirler söylemiştir.
B) Âşık Veysel şiirlerini aruzla yazmıştır.
C) Âşıklık geleneği XX. yüzyılda da yaşamaya devam etmiştir.
D) Âşık Veysel yalnızca Sivas'ta şiir söylemiştir.
E) Âşıklık geleneği XIX. yüzyılda sona ermiştir.

28 Koşuk ile koşma karşılaştırıldığında aşağıdakilerden hangisi **yalnızca koşma** için söylenebilir?

A) Hece ölçüsüyle söylenmesi
B) Şairin son dörtlükte adını söyleyerek tapşırma yapması
C) Dörtlük nazım biriminin kullanılması
D) Bir çalgı eşliğinde ezgiyle söylenmesi
E) Doğa ve aşk konularının işlenmesi

29 Okulunuzdaki bir sorunu (ör. kantindeki uzun kuyruk) eleştiren, 11'li hece ölçüsüyle iki dizelik özgün bir **taşlama** parçası yazınız. Dizelerin hece sayısını gösteriniz.

30 Güzelleme ile ağıtı, işledikleri duygu ve kullandıkları dil bakımından karşılaştıran iki cümle yazınız.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**